

Erilaisia katsomuksia

1.1 Maailmankuva ja maailmankatsomus

Maailmankatsomuksen käsite on elämäntutkimustiedon ensimmäisen kurssin keskeisintä sisältöä. Omaa maailmankatsomusta rakennettaessa on tärkeä ymmärtää maailmankuvan käsite, sillä jokaisen maailmankatsomus rakentuu hänen maailmankuvalleen.

1.1.1 MAAILMANKUVA

Tässä kirjassa noudatetaan filosofi *Iikka Niiniluodon* (s. 1946) käsitteistöä määriteltessä maailmankuvan, maailmankatsomuksen sekä elämäntutkimuksen käsitteitä. **Maailmankuvalla** tarkoitetaan käsitystä siitä, minkälainen maailma on. Se vastaa muun muassa kysymyksiin: Miten maailma on syntynyt? Mitä maailmaan kuuluu? Maailmankuvan osana **ihmiskäsitys** vastaa kysymyksiin, miksi tai miten ihminen tässä maailmassa on tai mikä on ihmisen rooli maailmassa. **Aikakäsitys** vastaa kysymyksiin ajan olemuksesta. Mitä on aika, miten aika etenee, onko vain tämä aika vai mahdollinen jokin muu aika tämän elämän jälkeen?

Yhteiskuntakäsityksessään ihminen vastaa muun muassa kysymyksiin siitä, minkälainen yhteiskunnan tulisi olla ja mikä on yksilön rooli yhteiskunnassa.

Maailmankuvat voidaan jakaa niin kutsuttuihin **ideaalityyppeihin** eli **abstrakteihin** maailmankuviin, jotka ovat erilaisia pelkistys- ja yksinkertaistuksia jonkin uskonnon, ideologian tai valkapa tieteen maailmankuvasta. Jokaisella ihmisellä on oma henkilökohtainen **empiirinen maailmankuvansa**, johon on saattanut tulla vaikutteita useistakin eri ideaalityypeistä maailmankuvista.

Kukaan ei muodosta maailmankuvaansa tyhjästä. Maailmankuvan muodostaminen alkaa jo hyvin varhain. Jo lapsi oppii läheisiltään ihmisiltään käsityksiä siitä, miten asiat ovat ja toimivat, mitä tarkoittaa valkapa ”hetki” tai ”tunti” (aika-käsitys) tai mikä on tietoa ja mikä ei. Tämä varhainen **socialisaatio** luo pohjaa myöhemmälle koulun, kavereiden ja harrastusryhmien socialisaatiolle sekä maailmankatsomuksen muodostamiselle. Socialisaatiolla tarkoitetaan prosessia,

jonka kautta henkilö tulee ryhmän tai yhteisön jäseneksi ja omaksuu sen totena pitämät tiedot sekä arvot ja asenteet. Maailmankuvaan ja maailmankatsomukseen vaikuttavat kodin, ystävien ja koulun lisäksi esimerkiksi media, uskonnot, aatteet sekä esimerkiksi poliittika ja kulttuuri.

1.1.2 MAAILMANKATSOMUS JA ELÄMÄNKATSOMUS

Maailmankatsomus sisältää maailmankuvan lisäksi **tietoteorian**, eli käsityksen tiedosta, ja **arvoteorian**, eli teorian siitä, mikä on oikein ja väärin. Maailmankatsomus on siis maailmankuvaa laajempi ja omakohtaisempi. Kun maailmankuvassa moraalikysymyksiä tarkastellaan kuvallavalla tasolla, maailmankatsomuksen tasolla ihminen ottaa kantaa siihen, onko toiminta oikein vai ei, ja miksi näin.

Kaikki eivät ole jäsentäneet ja pohtineet omaa maailmankatsomustaan omakohtaisesti ja syvälyisesti. Maailmankatsomuksen muodostuminen vaatii ihmiseltä aktiivista maailmankuvan, arvojen, uskomusten ja tiedon systematisointia, eli kokonaisnäkemys muodostamista. Vaikka koulussa saadaan samanlaisia tiedollisia maailmankuvan rakennusaineita, muotoutuu jokaisen maailmankatsomus kuitenkin yksilölliseksi.

Sellaista pohdittua ja jäsentynyttä maailmankatsomusta, joka vaikuttaa johdonmukaisella tavalla ihmisen toimintaan ja valintoihin, kutsutaan elämäntutkimukseksi. Jokaisella on maailmankatsomus, mutta osa ihmisistä on muodostanut oman **elämäntutkimuksen**.

Elämäntutkimus on tiedostettu näkemys itsestä, oman elämän merkityksestä ja sen suhteesta ympäröivään maailmaan. Elämäntutkimuksellaan ihminen soveltaa maailmankatsomustaan omaan elämäänsä. Elämäntutkimus on siis henkilön tiedostama näkemys siitä, miten hänen tulisi

